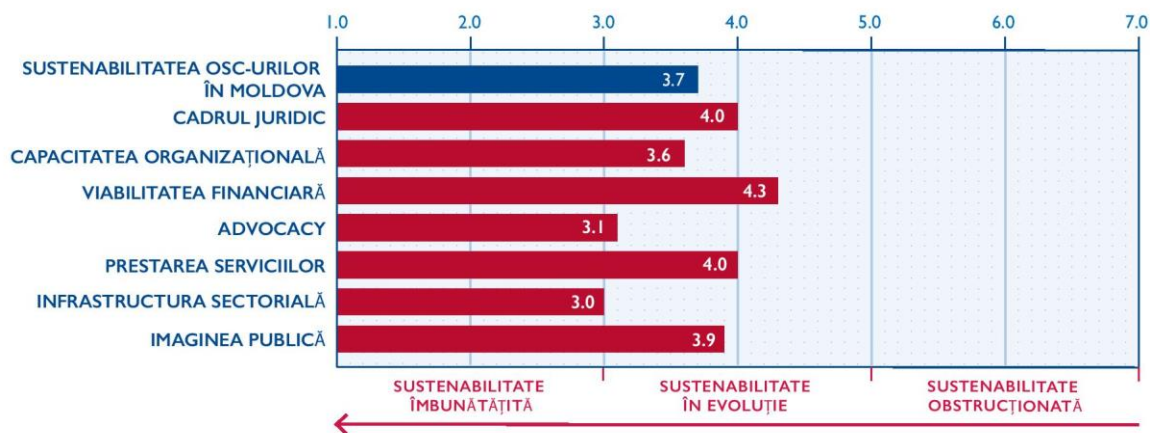

SUSTENABILITATEA GENERALĂ A OSC-URILOR 3.7

Două evenimente au influențat semnificativ mediul de activitate al societății civile din Republica Moldova în anul 2021: pandemia de COVID-19 și alegerile parlamentare anticipate.

Pandemia de COVID-19 a continuat să afecteze economia și cetățenii Republica Moldova. În anul 2021 au fost confirmate peste 230.000 de cazuri noi și au decedat peste 7.000 de persoane. Ca răspuns la riscurile continue, Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică (CNESP) a limitat numărul participanților la întruniri la cincizeci de persoane, a redus numărul locurilor permise pentru întruniri și, în unele cazuri, le-a interzis cu totul. Restricțiile au fost înlăturate începând cu luna mai și nu au mai fost impuse până la sfârșitul anului. În perioada în care restricțiile au fost în vigoare, OSC-urile au continuat să își desfășoare majoritatea activităților de la distanță. Datorită utilizării pe larg a instrumentelor online de către OSC-uri, acestea au putut să-și desfășoare activitatea fără perturbări majore.

În urma demisiei premierului Ion Chicu în luna decembrie 2020, principalele partide politice din Parlament s-au dovedit incapabile să formeze un nou Guvern. După ce Curtea Constituțională a confirmat că perioada prevăzută de Constituție pentru formarea unui nou Guvern a expirat, președintele Maia Sandu a dizolvat Parlamentul în aprilie 2021. La 11 iulie au avut loc alegeri parlamentare anticipate. Partidul pro-occidental, Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS), a obținut o majoritate parlamentară de 63 de mandate din 101. OSC-urile au monitorizat îndeaproape alegerile prin organizarea de sondaje la ieșirea de la urne, prin intermediul observatorilor electorali și prin rapoarte de monitorizare întocmite cu regularitate. Promo-Lex, un OSC axat pe dezvoltarea democrației și consolidarea societății civile, a mobilizat 881 de observatori electorali pe termen scurt, care au înregistrat 450 de incidente (adică încălcări ale normelor electorale) la secțiile de votare din țară și din străinătate. Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte (CALC), o platformă formată din treizeci și patru de OSC-uri din Moldova, a declarat alegerile „parțial libere și parțial corecte”, menționând preocupările legate de discursul instigator la ură (dintre care unele au fost îndreptate împotriva OSC-urilor), utilizarea necorespunzătoare a resurselor administrative, neexaminarea contestațiilor electorale și mediatizarea părtinitoare a candidaților electorali. Totuși, conform acestor organizații, incidentele au fost minore și nu au influențat într-o măsură semnificativă rezultatele alegerilor.

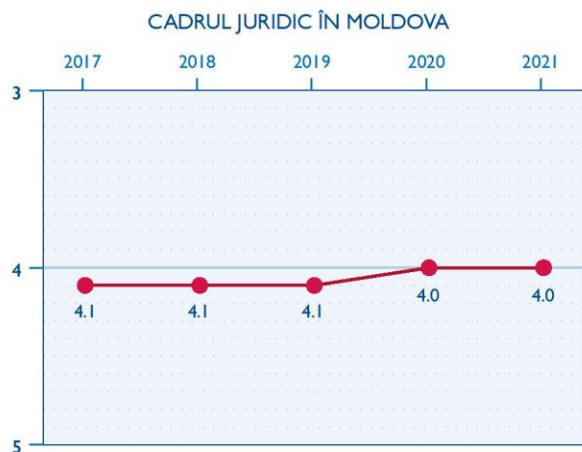
Un nou Guvern condus de prim-ministra Natalia Gavrița a fost investit la 6 august 2021. Printre prioritățile noii guvernări s-au numărat gestionarea crizei pandemice, continuarea reformei justiției și deblocarea finanțării externe pentru implementarea reformelor inițiate de Guvernul anterior condus de Maia Sandu în 2019. În pofida acțiunilor de advocacy ale OSC-urilor, Guvernul nu a considerat drept o prioritate necesitățile societății civile în planul său de acțiuni. Cu toate acestea, noul Parlament și noul Guvern au arătat mai multă deschidere față de cooperarea cu OSC-urile și au creat oportunități de colaborare pentru a aborda provocările persistente legate de accesul la informații și de participarea OSC-urilor la procesele decizionale.

În acest context, sustenabilitatea generală a OSC-urilor nu s-a schimbat în anul 2021, deși componentele de prestare a serviciilor, infrastructura sectorială și imaginea publică s-au îmbunătățit ușor. Prestarea serviciilor de către OSC-uri s-a îmbunătățit, deoarece OSC-urile au dat dovadă de o capacitate sporită în a presta servicii legate de pandemia de COVID-19, au sporit valoarea veniturilor pe care le-au generat din prestarea de servicii și au beneficiat de un cadru juridic îmbunătățit pentru contractarea de servicii sociale și de îngrijire la domiciliu. Disponibilitatea mai multor oportunități de consolidare a capacităților a impulsat îmbunătățirea infrastructurii sectoriale, în timp ce imaginea publică a sectorului s-a îmbunătățit pe măsură ce încrederea publică a crescut, sectorul de afaceri și-a format o percepție mai pozitivă față de OSC-uri, iar OSC-urile au dat dovadă de capacități îmbunătățite la capitolul relațiilor cu publicul.

Potrivit Registrului de stat al unităților de drept privind organizațiile necomerciale, în decembrie 2021, în Moldova erau înregistrate 14.939 de organizații necomerciale. Aproximativ 13.746 dintre aceste organizații pot fi considerate OSC-uri; restul sunt instituții publice, partide politice și alte organizații sociopolitice care nu corespund definiției de OSC utilizată de Indexul Sustenabilității OSC. Aproximativ 78% (10.681) dintre OSC-urile înregistrate sunt asociații obștești, care reprezintă organizații necomerciale fondate de două sau mai multe persoane fizice sau juridice în vederea realizării scopurilor necomerciale pentru care au fost constituite. Celelalte 22% includ organizații religioase, fundații, instituții private, sindicate, asociații ale utilizatorilor de apă, asociații patronale, publicații periodice necomerciale și altele. În anul 2021, au fost înregistrate 438 de noi OSC, dintre care 388 de asociații obștești, 17 fundații și 11 instituții private. Potrivit datelor prezentate de Biroul Național de Statistică (BNS), doar aproximativ 30% din organizațiile înregistrate au depus rapoarte la BNS în anul 2021, dintre care aproximativ 80% își au sediul în mun. Chișinău. Având în vedere că toate OSC-urile sunt obligate să depună anual rapoarte privind situațiile financiare la BNS, acesta este adesea considerat un indicator privind numărul de organizații active din țară.

Situația OSC-urilor din regiunea transnistreană – un teritoriu separatist din partea de est a Republicii Moldova – nu s-a schimbat substanțial în anul 2021. Acestea continuă să activeze în condiții dificile și se confruntă frecvent cu hărțuiri și represii din partea autorităților locale. OSC-urile din regiune care primesc finanțare externă nu se pot angaja în așa-numitele „activități politice”, inclusiv proteste, critici la adresa autorităților locale și activități de advocacy care urmăresc schimbarea sau influențarea politicii așa-numitor autorități guvernamentale. Reprezentanții acestor OSC-uri înregistrează adesea organizații similare pe malul drept al râului Nistru pentru a beneficia de cadrul juridic favorabil din Republica Moldova. Cu toate acestea, OSC-urile din regiunea transnistreană se confruntă cu diverse provocări în ceea ce privește înregistrarea și deschiderea conturilor bancare în Moldova, din cauza prevederilor restrictive din Legea cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, de care se ghidează băncile pentru a refuza să deschidă conturi bancare pentru OSC-uri care au membri sau persoane în organele lor de conducere care provin sau locuiesc în regiunea transnistreană. Potrivit Registrului asociațiilor obștești și al partidelor politice din regiunea transnistreană, în decembrie 2021 erau înregistrate 617 OSC-uri, dintre care 13 au fost înregistrate în 2021.

CADRUL JURIDIC: 4.0

Cadrul juridic care reglementează sectorul OSC nu a suferit modificări semnificative în anul 2021.

Legea cu privire la organizațiile necomerciale, care a fost adoptată în anul 2020, stabilește un cadru favorabil de activitate pentru asociațiile obștești, fundații și instituțiile private. Legea prevede cerințe clare în ceea ce privește structura de guvernare internă a OSC-urilor, obligativitatea separării funcțiilor manageriale și executive, obligațiile de raportare și alte aspecte. Orice persoană fizică sau juridică, cu excepția autorităților și instituțiilor publice sau a întreprinderilor de stat și municipale, poate fi membră a unei asociații obștești. Pentru a fi înregistrat legal, un OSC trebuie să prezinte o listă predefinită de documente prevăzute de lege. Înregistrarea unui OSC

poate dura până la cincisprezece zile, ceea ce este mai mult decât durata înregistrării entităților comerciale, care este adesea finalizată în douăzeci și patru de ore sau în patru ore în situații de urgență.

Deși Legea cu privire la organizațiile necomerciale prevede că înregistrarea este gratuită pentru majoritatea formelor de organizații, Agenția Servicii Publice (ASP) percepe unele taxe pentru înregistrarea anumitor tipuri de organizații, precum și pentru diverse servicii legate de înregistrare, cum ar fi verificarea denumirii organizației, emiterea de extrase din Registrul de stat al persoanelor juridice etc. OSC-urile consideră excesive costurile acestor servicii, care variază între 25 USD pentru diverse confirmări și 68 USD pentru înregistrarea sindicatelor și a asociațiilor utilizatorilor de apă. Legea cu privire la organizațiile necomerciale prevede, de asemenea, că OSC-urile trebuie să își ajusteze actele de constituire până la 27 august 2022, în cazul în care acestea nu sunt în concordanță cu cadrul juridic actual. Neconformarea poate duce la lichidarea forțată a unei organizații. Potrivit Raportului CSO Meter realizat cu suportul Centrului European pentru Legislație Nonprofit, aproximativ 3.000 de OSC-uri s-au reînregistrat în anul 2021; numărul total de OSC-uri care trebuie să îndeplinească această cerință este necunoscut.

În aprilie 2021, Parlamentul a adoptat Legea 50/2021 cu privire la grupurile de acțiune locală (GAL). GAL-urile sunt parteneriate care includ, în calitate de membri, organizații nonprofit, autorități publice locale și entități comerciale. În conformitate cu noua lege, GAL-urile se pot înregistra și pot obține recunoaștere juridică oficială, ceea ce le permite să aibă propriile conturi bancare și să semneze documente legale, ceea ce le va facilita dezvoltarea. În octombrie 2021, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (MAIA) a publicat un ghid pentru GAL-uri care explică modul de înființare și de înregistrare a unui GAL.

Fie în timpul procesului de înregistrare, fie atunci când își schimbă reprezentantul legal, un OSC trebuie să prezinte o declarație privind beneficiarul efectiv, care este prevăzută de Legea cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului. Mai multe OSC-uri au criticat această cerință, deoarece administratorii și directorii organizațiilor necomerciale nu pot fi considerați beneficiari efectivi ai activităților și proiectelor lor. Într-un caz, conturile bancare ale Asociației Amnesty International Moldova au fost înghețate în anul 2021, deoarece aceasta nu a declarat un beneficiar efectiv.

OSC-urile fac obiectul unor inspecții financiare mai rare comparativ cu entitățile comerciale. Potrivit CSO Meter, Guvernul a efectuat inspecții la 7,9% dintre entitățile comerciale înregistrate în primele nouă luni ale anului 2021, în comparație cu 1,9% dintre organizațiile nonprofit. OSC-urile nu raportează o hărțuire răspândită sau frecventă din partea Guvernului. Cu toate acestea, continuă să existe abuzuri în ceea ce privește interpretarea prevederilor legale privind înregistrarea OSC-urilor de către angajații ASP, reprezentanții OSC-urilor raportând cazuri în care angajații ASP refuză să înregistreze modificările la documentele statutare dacă textul nu este exact așa cum sunt scrise în modelul de statut de pe site-ul ASP.

Legea permite asociațiilor obștești, fundațiilor și instituțiilor private să desfășoare orice activitate legală în țară; cu toate acestea, Codul Fiscal scutește de impozit doar acele activități care decurg direct din scopurile descrise în documentele statutare ale organizației. Pentru alte activități, OSC-urile trebuie să plătească un impozit pe venit de 12%.

La fel ca în anii precedenți, persoanele fizice pot direcționa 2% din venitul lor impozabil către un OSC acreditat. În conformitate cu Legea cu privire la filantropie și sponsorizare, persoanele juridice au dreptul de a face donații deductibile fiscal (monetare și nemonetare) în scopuri filantropice și de sponsorizare, dar valoarea acestora nu poate depăși 5% din venitul impozabil al companiilor în cursul anului fiscal.

În anul 2021 s-au înregistrat unele progrese în ceea ce privește finanțarea OSC-urilor și accesul la resurse. În urma unei decizii a Curții Constituționale din octombrie 2021, Parlamentul a modificat Legea cu privire la organizațiile necomerciale pentru a elimina restricțiile pentru OSC-urile care oferă servicii contra plată partidelor politice și organizațiilor social-politice în timpul alegerilor, lărgind astfel sursele potențiale de venit ale OSC-urilor. În plus, în martie 2021, Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității a examinat o plângere depusă de Asociația Obștească „Media Alternativă” împotriva Ministerului Finanțelor și a Serviciului Fiscal de Stat. În plângere se susținea că excluderea OSC-urilor de la subvenționarea dobânzilor la credite a fost discriminatorie, deoarece entitățile comerciale au avut acces la aceste subvenții. Consiliul a fost de acord cu reclamantul și a recomandat autorităților să asigure imediat tratamentul egal al OSC-urilor și să le acorde acces la subvențiile relevante.

De la intrarea în vigoare a Legii cu privire la organizațiile necomerciale, OSC-urile au solicitat frecvent suport juridic pentru a-și ajusta actele de constituire și pentru a se reînregistra la ASP. Organizații precum Centrul CONTACT, Centrul de Instruire și Consultanță Organizațională (CICO) și Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) oferă servicii juridice OSC-urilor. În anul 2021, de exemplu, Centrul CONTACT a oferit asistență juridică, financiară și contabilă gratuită pentru 60 de OSC-uri atât din regiunea transnistreană, cât și de pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

CAPACITATEA ORGANIZAȚIONALĂ: 3.6

Capacitatea organizațională a OSC-urilor a rămas, în mare parte, neschimbată în anul 2021. Deși OSC-urile au înregistrat unele progrese în ceea ce privește digitalizarea și mobilizarea ca reacție la pandemia de COVID-19, aceste evoluții pozitive au fost contrabalansate de efectele negative ale pandemiei asupra capacității organizaționale.

Conform unui sondaj efectuat de People in Need Moldova în februarie 2021 în rândul a 46 de OSC-uri, o treime din organizațiile respondente au raportat că activitatea lor a fost grav afectată de pandemie, în timp ce celelalte două treimi au indicat că au fost afectate moderat. Tot din cauza pandemiei, o treime dintre OSC-uri au fost nevoite să recurgă la disponibilizare de personal. OSC-urile au raportat, de asemenea, reducerea salariilor, creșterea nivelului de stres și creșterea volumului de muncă ca

urmare a condițiilor din timpul pandemiei. Totodată, potrivit unui chestionar, unele OSC-uri au reușit să-și îmbunătățească capacitățile ca urmare a unui program de consolidare a capacităților implementat de Centrul CONTACT.

De asemenea, OSC-urile și-au îmbunătățit capacitatea de a identifica și de a construi relații cu potențiali membri și beneficiari. Numărul contribuabililor care au valorificat mecanismul de desemnare procentuală (2%) a crescut de la 28.506 persoane în 2020 la 34.805 persoane în 2021, ceea ce sugerează o îmbunătățire a capacității OSC de a interacționa cu constituenții. În același timp, OSC-urile au folosit instrumente online precum Zoom, Google Meet și Microsoft Teams pentru a interacționa cu un număr mai mare de persoane din diferite regiuni. Unele OSC-uri și-au redirecționat eforturile către combaterea efectelor pandemiei de COVID-19 și către oferirea asistenței persoanelor vulnerabile, inclusiv persoanelor cu dizabilități. Cu toate acestea, accesul limitat la tehnologia informației și a comunicațiilor, în special în rândul persoanelor vârstnice, al familiilor sărace și al persoanelor cu dizabilități, a continuat să reprezinte un obstacol în calea interacțiunii dintre acestea și OSC-urile care lucrează cu aceste categorii de populație.

Majoritatea OSC-urilor din Moldova nu au planuri strategice și nu consideră elaborarea unor astfel de planuri drept o prioritate. Numai OSC-urile bine consolidate desfășoară activități periodice de planificare strategică, în timp ce alte OSC-uri se bazează pe planificarea bazată pe proiecte. Potrivit unui sondaj realizat la începutul anului 2022 de către Centrul CONTACT în rândul organizațiilor care au beneficiat de sprijinul instituțional al acestuia, mai puțin de jumătate (45%) aveau planuri strategice în anul 2021. În mod similar, o evaluare a OSC-urilor finanțate de Ambasada SUA, realizată de CICO în decembrie 2021, a constatat că doar 30 la sută dintre acestea aveau planuri strategice. În pofida acestor provocări, sprijinul pentru consolidarea capacităților din partea centrelor de resurse și a organizațiilor finanțatoare a permis mai multor OSC-uri să elaboreze planuri strategice în 2021. De exemplu, Rețeaua Națională LEADER și Solidarity Fund PL - reprezentanța din Moldova a unei organizații poloneze, a ajutat 22 de GAL-uri să își actualizeze și să își îmbunătățească strategiile de dezvoltare locală, iar ERIM Moldova a oferit sprijin pentru cinci OSC-uri în vederea elaborării planurilor strategice.

Legea cu privire la organizațiile necomerciale nu obligă OSC-urile să aibă organe permanente de conducere și de control, dar le obligă să aibă organe supreme de conducere numite fondator (pentru instituțiile private), adunare

generală (pentru asociațiile obștești) și consiliu (pentru fundații). OSC-urile sunt, de asemenea, obligate să aibă administratori (adică un organ executiv). Deși legea mai stipulează că organizațiile care nu îndeplinesc aceste criterii și nu se conformează legii pot fi lichidate începând cu 27 august 2022, o mare parte din OSC-urile existente nu și-au ajustat actele de constituire pentru a se conforma acestor prevederi. Organele de conducere există adesea doar pe hârtie, iar membrii acestora se implică limitat în guvernarea organizațiilor lor.

De regulă, numai OSC-urile consolidate, care au acces la finanțare pe termen lung, angajează personal permanent, în timp ce OSC-urile mai mici angajează personal în baza de contractelor individuale de muncă pe perioadă determinată sau prestări-servicii pentru a activa în cadrul proiectelor specifice. Având în vedere lipsa de resurse stabile, OSC-urile care reușesc să angajeze personal au, de obicei, echipe executive mici, limitate la funcții „de bază” în cadrul organizației, cum ar fi contabilii și coordonatorii de proiect. De exemplu, potrivit sondajului efectuat de Centrul CONTACT, s-a constatat că 78% din OSC-urile respondente au mai puțin de cinci angajați. Multe OSC-uri nu dispun, de asemenea, de politici și proceduri adecvate în domeniul resurselor umane. În urma evaluării CICO a OSC-urilor finanțate de Ambasada SUA, s-a constatat că doar o treime dintre acestea aveau politici și proceduri privind resursele umane.

Pe lângă personalul angajat, multe OSC-uri recrutează voluntari pentru a-i implica în activitatea lor. Potrivit Indicelui mondial al filantropiei, elaborat de Fundația Charities Aid Foundation (CAF) în 2022, în care se raportează evoluțiile din anul 2021, 13% din populația adultă din Republica Moldova a participat la activități de voluntariat în luna precedentă, comparativ cu 16% în anul 2020. În urma evaluării de către CICO a OSC-urilor finanțate de Ambasada SUA, s-a constatat că aproximativ două treimi dintre OSC-urile intervievate aveau voluntari, deși mai puțin de 20 la sută dintre acestea dispuneau de un cadru scris privind gestionarea voluntarilor sau erau acreditate ca instituții gazdă a activității de voluntariat. Potrivit Registrului de evidență a instituțiilor gazdă a activității de voluntariat, publicat de Ministerul Educației și Cercetării (MEC), doar 85 de organizații erau acreditate ca instituții gazdă a activității de voluntariat în decembrie 2021, dintre care doar 46 erau OSC-uri.

OSC-urile au adoptat o gamă largă de instrumente digitale în anii 2020 și 2021, pentru a face față împrejurărilor create de pandemie. Întrucât majoritatea angajaților și voluntarilor lucrau de la distanță, videoconferințele au devenit substanțial mai răspândite. Ca urmare, conferințele, instruirile și activitățile online au înlocuit evenimentele tradiționale față în față. Pe tot parcursul anului, OSC-urile au utilizat Zoom și alte platforme online într-o măsură semnificativă în activitatea lor. Prezența și promovarea OSC-urilor pe rețelele de socializare, în special pe Facebook, a crescut de asemenea. Majoritatea OSC-urilor par să se fi adaptat cu succes la noua realitate, deși nu există date sau analize oficiale care să explice modul în care aceste schimbări au influențat impactul și eficacitatea lor.

VIABILITATEA FINANCIARĂ: 4.3

Conform datelor recepționate de la BNS, OSC-urile moldovenești au primit venituri în sumă de 233 mln. USD în anul 2021, adică cu 7 la sută mai puțin decât în 2020, dar cu 18 la sută mai mult decât în 2019. Totuși, această mică descreștere nu a influențat viabilitatea financiară generală a sectorului OSC din Moldova. OSC-urile din afara capitalei continuă să se ciocnească cu provocări semnificative la capitolul finanțare din cauza lipsei de personal financiar calificat și a accesului limitat la surse de finanțare.

Dependența OSC-urilor de finanțările externe rămâne a fi substanțială. Conform diferitor studii și cercetări realizate în ultimii ani, aproximativ 70% din veniturile anuale ale OSC-urilor provin din granturi externe. Această

dependență de finanțările externe limitează sustenabilitatea și reziliența societății civile.

Uniunea Europeană (UE) este cel mai mare donator pentru societatea civilă din Republica Moldova. La sfârșitul anului 2021, 22 proiecte finanțate de UE erau în proces de implementare de către OSC-uri din Moldova cu un buget total

de aproximativ 22 mln. EURO. USAID continuă să ofere suport OSC-urilor din Moldova în baza Strategiei de Cooperare pentru Dezvoltarea Țării 2020-2025; conform foreignassistance.gov, în anul 2021 USAID a oferit 2,4 mln. USD pentru programul participare democratică și societate civilă. Suedia sprijină activ societatea civilă și, în anul 2021, a oferit 3,56 mln. USD pentru diferite OSC-uri locale și internaționale pentru realizarea proiectelor în Moldova, inclusiv 878 mii USD pentru OSC-uri din Moldova. Prin intermediul proiectului „Abilitarea cetățenilor în Republica Moldova”, Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ) a oferit granturi OSC-urilor locale. În 2020 și 2021, prin intermediul acestui program au beneficiat de finanțare peste 100 OSC-uri locale. GAL-urile și membrii lor au beneficiat de oportunități de finanțare în anul 2021 din surse precum Fondul de Dezvoltare Rurală LEADER-EU, finanțat de USAID și PolishAID cu peste 1,1 mln. USD.

După cum a fost menționat anterior, persoanele fizice pot direcționa 2% din impozitul lor pe venit către un OSC acreditat. În 2021, 665 de OSC-uri erau înregistrate în calitate de potențiali beneficiari ai mecanismului, cu 131 mai multe decât în 2020. Organizațiile acreditate au colectat în jur de 551.694 USD în anul 2021, o creștere de aproximativ 68% comparativ cu anul 2020, când a avut loc o scădere de 27% față de anul 2019 din cauza COVID-19. Conform unei analize elaborate de Consiliul ONG în 2021, există o serie de aspecte care trebuie îmbunătățite în funcționarea acestui mecanism, inclusiv creșterea gradului de transparentă a organizațiilor beneficiare, prevenirea utilizării abuzive a mecanismului de către unele instituții publice în scopul direcționării banilor către OSC-urile afiliate și instituirea unui proceduri mai clare de raportare a utilizării mijloacelor financiare din această sursă.

Comaniile care oferă donații către OSC-uri au parte de facilități fiscale în conformitate cu Legea cu privire la filantropie și sponsorizare. Cu toate acestea, legea existentă nu încurajează companiile să se implice în activități filantropice, din cauza procedurilor birocratice pe care le presupune raportarea fiscală. Adicional, răspunderea socială corporativă încă nu este răspândită în Republica Moldova și multe companii nu au o viziune privind modul în care ar dori să sprijine OSC-urile sau alte inițiative sociale.

În pofida unui cadru legislativ permisiv, majoritatea OSC-urilor nu desfășoară activități economice. Potrivit chestionarului distribuit de Centrul CONTACT, mai puțin de o treime din OSC-urile chestionate au desfășurat activități economice sau au dezvoltat inițiative de antreprenoriat social în 2021. Cu toate acestea, conform datelor de la BNS, OSC-urile au încasat 49,4 mln. USD din activități economice în 2021, o creștere de aproximativ 8,7 mln. USD comparativ cu anul 2020 și de 11,6 mln. USD comparativ cu anul 2019. Aceasta a fost unica categorie la care OSC-urile au înregistrat creștere de venit în anul 2021. Antreprenoriatul social continuă să fie subdezvoltat și în anul 2021 existau doar patru întreprinderi sociale, trei dintre care angajau persoane cu dizabilități.

În ultimii ani, crowdfundingul a facilitat diversificarea surselor de finanțare ale OSC-urilor. Cele 3 platforme majore de crowdfunding au continuat să fie active și în anul 2021 – www.particip.md, www.sprijina.md și www.caritate.md, iar o altă platformă – www.guvern24.md, care a fost inactivă din 2018, a fost relansată.

Finanțarea publică este canalizată prin granturi directe de la anumite ministere (în domeniile precum cultură, tineret sau mediu) sau prin contractare pentru prestarea de servicii sociale. MEC a acordat granturi către 30 de OSC-uri de tineret în 2021, în sumă totală de aproximativ 367.467 USD, cu 100.000 USD mai mult decât în 2020. Cu toate acestea, suma alocată de minister în acest sens era de 452.488 USD. Neutilizarea fondurilor alocate se datorează contextului pandemic și realizării multor activități în format online sau hibrid, astfel costurile fiind reduse. De asemenea, ministerul a alocat 56.560 USD pentru cofinanțarea OSC-urilor de tineret, iar autoritățile locale au alocat aceeași sumă.

Majoritatea OSC-urilor, în special cele locale, nu dispun de sisteme de management financiar și desfășoară gestiunea financiară doar pe bază de proiecte. Similar, puține organizații elaborează bugete anuale consolidate sau publică rapoarte financiare anuale. În pofida obligației legale de a face asta, mai puțin de o treime din toate OSC-urile prezintă rapoarte financiare către autorități. Auditurile externe sunt, de obicei, desfășurate doar în cadrul proiectelor mari, finanțate de donatori străini.

ADVOCACY: 3.1

În 2021, componenta de advocacy a OSC-urilor nu a înregistrat schimbări semnificative. Mediul de advocacy s-a îmbunătățit după alegerile parlamentare din iulie și numirea unui nou Guvern, care a exprimat o deschidere sporită față de OSC-uri și inițiativele lor. Noul Guvern a participat la ședințe cu reprezentanții societății civile, iar mulți membri cheie din Guvernul vin din sectorul asociativ. Deși anumite inițiative de advocacy ale OSC-urilor au fost de succes, din cauza crizei politice, pandemiei COVID-19 și a schimbului de putere, mai multe proiecte de lege și inițiative legislative au fost amânate sau suspendate.

Autoritățile conlucrează cu OSC-urile prin diferite mecanisme. Legea privind transparența în procesul decizional prevede că autoritățile trebuie să consulte cetățenii sau OSC-urile în procesul de elaborare a deciziilor și politicilor publice prin dezbateri, audieri, referendumuri sau crearea de grupuri de lucru permanente sau ad-hoc.

Deși perioada de implementare a Strategiei de Dezvoltare a Societății Civile 2018-2020 (SDSC) s-a încheiat în 2020, autoritățile încă nu au elaborat o nouă strategie. Potrivit raportului din 2021 elaborat de către Cancelaria de Stat privind implementarea SDSC, doar 50% din cele 94 de activități planificate și monitorizate au fost implementate pe deplin, iar 20,2% au fost implementate parțial și 29,8% nu au fost implementate.

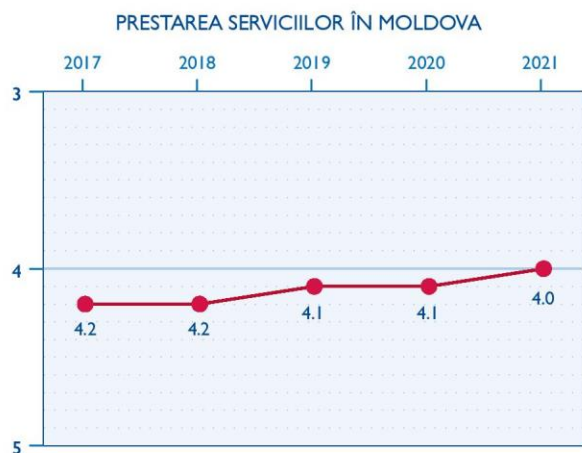
Mai multe mecanisme importante de cooperare între Guvern și OSC-uri au fost inactice în 2021. De exemplu, Consiliul Național pentru Participare, Consiliul Societății Civile de pe lângă Președinție și Platforma Consultativă de pe lângă Parlament așa și nu au fost reanimat. În mod similar, Direcția Coordonare în Domeniul Drepturilor Omului și Dialog Social, parte a Cancelariei de Stat, care include și un punct focal pentru relațiile cu OSC-urile, tot nu a fost activă pe parcursul anului 2021. Pe o notă mai pozitivă, anumite autorități locale și regionale au colaborat activ cu OSC-urile. În raioanele Soroca, Cahul și Căușeni, OSC-urile au colaborat cu Administrația Publică Locală (APL) prin intermediul Consiliilor Raionale pentru Participare pentru a îmbunătăți accesul cetățenilor la informații despre elaborarea de politici și pentru a îmbunătăți guvernarea locală.

Rețelele de OSC-uri, inclusiv Consiliul Național al ONG și Platforma Națională a Forumului Societății Civile al Parteneriatului Estic (PNFSCE), au continuat să se implice în activități cu instituțiile statului întru a promova interesele și inițiativele societății civile. În 2021, Consiliul ONG a prezentat mai multe solicitări către ASP, Președinție și Parlament pentru a numi noi membri în comisia responsabilă de atribuirea unui statut de utilitate publică către OSC-uri, încât acesta să-și poată relua activitatea. De asemenea, Consiliul ONG a depus o serie de solicitări la autoritățile publice privind publicarea informației despre utilizarea surselor obținute prin intermediul desemnării procentuale. PNFSCE a publicat o listă de priorități de politici pentru noul Guvern și a publicat mai multe apeluri publice și declarații pe diferite subiecte, precum protecția mediului înconjurător, susținerea mediului de afaceri, și alte acte legislative. Platforma pentru Promovarea și Dezvoltarea Filantropiei (PPDF) a adresat o serie de propuneri către autorități privind modificarea cadrului legal cu privire la filantropie și sponsorizare, astfel încât termenii să fie definiți mai clar, să fie extinsă lista de domenii considerate drept activitate filantropică și să fie clarificate regulile de utilizare și evidență a donațiilor. Până la sfârșitul anului 2021 așa și nu au fost întreprinse acțiuni în rezultatul acestor propuneri, însă discuțiile au continuat și în 2022.

Deși noul Guvern și Parlamentul și-au exprimat deschiderea față de societatea civilă, transparența în procesul decizional al Guvernului continuă să fie o provocare. De exemplu, Parlamentul a examinat și votat proiecte de lege și modificări la legile care reglementează Procuratura, Autoritatea Națională de Integritate și Centrul Național Anticorupție fără a consulta publicul. Drept urmare, CRJM împreună cu 13 OSC-uri au lansat un apel solicitând Legislativului să organizeze consultări publice veritabile și să se abțină de la examinarea proiectelor de legi în regim de urgență fără o justificare plauzibilă. Planul de acțiuni al Guvernului, adoptat în octombrie 2021, nu a inclus priorități privind societatea civilă, iar eforturile OSC-urilor de a promova includerea acestor priorități au rămas fără rezultat.

În pofida provocărilor, există și unele exemple pozitive când OSC-urile au colaborat eficient cu autoritățile. De exemplu, Rețeaua Națională LEADER și Fundația Solidarity Fund PL în Moldova au colaborat în mod eficient cu MAIA la elaborarea proiectului de Lege cu privire la grupurile de acțiune locală, care a fost aprobată în aprilie 2021. În octombrie 2021, Parlamentul a ratificat Convenția de la Istanbul privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, ca urmare a implicării și activităților de advocacy ale societății civile și partenerilor de dezvoltare. Pe parcursul anului 2021, un reprezentant al societății civile din partea Asociației Promo-Lex și doi experți în drepturile omului au fost incluși în componența CNESP, sporind abilitatea societății civile de a asigura faptul că deciziile Comisiei privind COVID-19 corespund unei abordări bazate pe drepturile omului.

PRESTAREA SERVICIILOR: 4.0

Componenta de prestare a serviciilor de către OSC-uri s-a îmbunătățit ușor în 2021 datorită capacității lor de a presta servicii în contextul pandemiei COVID-19. Mai mult, OSC-urile au beneficiat de îmbunătățirea cadrului legal cu privire la contractarea serviciilor medicale și sociale la domiciliu.

Cadrul legal le permite OSC-urilor să presteze servicii fie direct, fie prin constituirea persoanelor juridice cu scop lucrativ, inclusiv întreprinderi sociale. În 2021, gama de servicii prestate de OSC-uri nu a înregistrat schimbări semnificative. Domeniile de educație, asistență juridică, antreprenariat, dezvoltarea instituțională, îngrijirea medicală la domiciliu sunt principalele domenii în care

OSC-urile oferă servicii. Organizații precum Coaliția „Viața fără violență în familie” au oferit suport material și juridic, precum și consiliere psihologică pentru supraviețuitorii violenței în familie.

În 2021, OSC-urile au continuat să presteze servicii legate de combaterea efectelor pandemiei, inclusiv distribuirea de pachete alimentare către persoanele vulnerabile, echipamente de protecție și medicamente. Potrivit unui raport al Ministerului Sănătății privind donațiile interne oferite Guvernului și instituțiilor medicale pentru combaterea pandemiei COVID-19, aproximativ 30% din acești donatori interni în 2021 au fost OSC-uri.

Serviciile prestate de OSC-uri corespund, în general, nevoilor beneficiarilor lor și sunt prestate fără discriminare. Majoritatea OSC-urilor furnizează bunuri și servicii și altor persoane decât propriilor membri. Pentru a identifica spectrul de servicii solicitat de către constituenți, OSC-urile elaborează studii și cercetări sau utilizează chestionare. De exemplu, în mai 2021, Coaliția „Viața fără violență în familie” a distribuit un chestionar către organizațiile sale membre, pentru a identifica necesitățile și prioritățile acestora. Suplimentar, la fel ca în anii precedenți, OSC-urile au acces la alte studii care evaluează necesitățile comunității. De exemplu, în 2021, Asociația Keystone Moldova a publicat un studiu privind accesul la servicii de sănătate pe durata pandemiei. Totuși, în multe cazuri, OSC-urile prestează servicii ca răspuns la necesitățile donatorilor, care nu întotdeauna corespund necesităților sau așteptărilor constituenților.

În ianuarie 2021 a intrat în vigoare Hotărârea Guvernului nr. 948/2020, care prevede o nouă metodologie pentru estimarea costului serviciilor sociale și medicale prestate la domiciliu. Astfel pentru OSC-uri se facilitează estimarea costurilor serviciilor lor și obținerea de contracte cu autoritățile publice locale.

După cum a fost menționat în capitolul despre viabilitatea financiară, OSC-urile, în 2021, au încasat un venit mai mare din serviciile prestate contra plată în comparație cu anii precedenți. Pe de altă parte, abilitatea OSC-urilor de a taxa serviciile lor este limitată de capacitatea de plată a beneficiarilor. Potrivit datelor studiului realizat în anul 2017 de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale în parteneriat cu Rețeaua Organizațiilor Necomerciale prestatoare de îngrijire comunitară, circa 21,8% din beneficiari dispun de posibilitatea de a achita parțial unele servicii și doar circa 1% aveau posibilitatea de achitare integrală. În unele cazuri OSC-urile nu cunosc despre faptul că sunt eligibile să presteze servicii contra plată sau preferă să depună cereri de finanțare în cadrul programelor de granturi în loc să aloce resursele lor limitate pentru dezvoltarea serviciilor contra plată.

Sprijinul și aprecierea serviciilor OSC de către autorități au variat pe parcursul anului 2021. Pe de o parte, în timpul circumstanțelor fără precedent din jurul pandemiei de COVID-19, autoritățile locale și centrale au recunoscut rolul pozitiv al OSC-urilor ca prestatori de servicii. Mai mult, a fost aprobat un Regulament care permite facilități fiscale pentru organizațiile care angajează persoane cu dizabilități. Pe de altă parte, în 2021, aproape 40 de OSC-uri și-au pierdut statutul de utilitate publică, ceea ce le lipsește de acces la beneficiile conexe (facilitățile fiscale, utilizarea gratuită sau preferențială a proprietății publice, finanțare nerambursabilă și contractarea serviciilor), deoarece Comisia de certificare responsabilă pentru atribuirea sau extinderea acestui statut nu a mai fost activă din 2020. Ca urmare a inactivității Comisiei în ultimii doi ani, la situația de la sfârșitul anului 2021, circa 34 de cereri ale OSC-urilor pentru obținerea statutului de utilitate publică erau în așteptare pentru a fi examinate.

INFRASTRUCTURA SECTORIALĂ: 3.0

Infrastructura ce sprijină sectorul OSC a înregistrat o îmbunătățire ușoară în 2021 datorită creșterii oportunităților și programelor de capacitate.

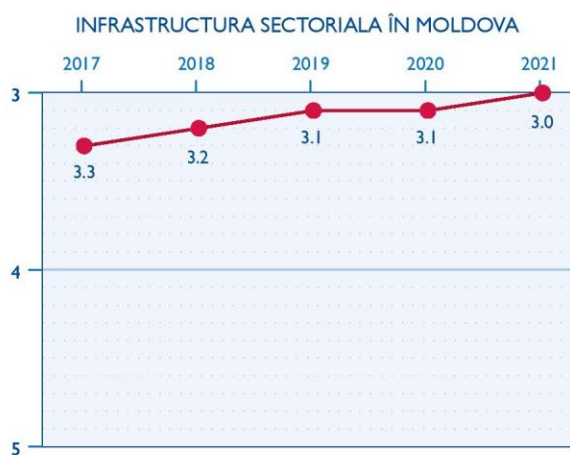
Pe parcursul anului 2021, organizațiile intermediare de suport și centrele resurse au continuat să ofere asistență tehnică și suport pentru OSC-urile din Chișinău și regiuni. Centrul CONTACT și CICO au oferit OSC-urilor servicii de instruire, consultanță și mentorat în cadrul diferitor programe de suport finanțate de donatorii externi. La nivel regional, CONTACT Cahul și Centrul ProEuropa au oferit suport pentru OSC-urile din sudul țării și UTA Găgăuzia. CASMED, Pro Cooperare Regională (ProCoRe) și Centrul de Resurse pentru Tineret Dacia, printre alte organizații, au acordat suport OSC-urilor din regiunea de nord.

Mai mult decât atât, pe parcursul anului, Rețeaua Națională LEADER și Solidarity Fund PL în Moldova au susținut înființarea și procesele de planificare strategică a opt GAL-uri noi. Un total de 22 de GAL-uri au fost susținute în actualizarea strategiilor lor de dezvoltare locală. Rețeaua Națională LEADER și Solidarity Fund PL în Moldova au colaborat cu CICO în ceea ce privește elaborarea de politici și proceduri model pentru 30 de GAL-uri în cadrul proiectului „Parteneriate teritoriale durabile pentru dezvoltarea economică rurală a RM”. De asemenea, în cadrul proiectului au fost desfășurate instruirii în domenii precum colectarea de fonduri, managementul financiar și buna guvernare pentru personalul GAL-urilor. Cu toate acestea, majoritatea acestor activități s-au desfășurat online din cauza pandemiei COVID-19, iar mulți consideră că evenimentele de formare și consultanță online au fost mai puțin eficiente decât cele față în față.

Capacitatea de sub-grantare a crescut în 2021, în mod corespunzător cu tendințele ultimilor ani. Fundația Konrad Adenauer a continuat să acorde finanțare OSC-urilor din regiuni prin intermediul programului „Dezvoltarea societății civile la nivel local în Republica Moldova” care a fost finanțat de UE. Cu finanțare din partea USAID și Polish Aid, Solidarity Fund PL în Moldova și Rețeaua Națională LEADER oferă granturi pentru GAL-uri. UNDP și UNICEF implementează un program de granturi UE, cu un buget de 80.000 EUR, destinat proiectelor OSC care se axează pe sporirea accesului grupurilor vulnerabile la servicii publice în raioanele Cahul și Ungheni.

Continuă să activeze platformele și rețelele existente de OSC-uri, precum Consiliul ONG, PNFSCCE și Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova (AOPD) și au mai fost create altele noi în anul 2021. De exemplu, în luna Iulie 2021, a fost creată Rețeaua Regională Nord care întrunește peste 40 de OSC-uri și are ca scop sporirea nivelului de implicare și cooperare a OSC-urilor și cetățenilor, soluționarea problemelor de mediu și infrastructură în regiunea de nord.

Cooperarea dintre OSC-uri și autoritățile centrale a stagnat în 2021, fiindcă eforturile autorităților s-au concentrat asupra pandemiei și asupra desfășurării alegerilor parlamentare. Totodată, cooperarea OSC-urilor cu autoritățile locale și mediul de afaceri a înregistrat progrese datorită activității sporite a GAL-urilor care reprezintă o asociere a

sectorului public, antreprenorial și civic. În 2021 au fost creat 15 GAL-uri noi, ajungând astfel la un număr total de 47 în întreaga țară.

IMAGINEA PUBLICĂ: 3.9

Imaginea publică a sectorului OSC s-a îmbunătățit ușor în 2021, fiind determinată de creșterea încrederii publice în OSC-uri, de îmbunătățirea percepției sectorului de către organizațiile comerciale și de îmbunătățirea capacităților de relații publice ale OSC-urilor.

Cu toate acestea, anul 2021 a fost, de asemenea, marcat de o serie de atacuri și campanii de denigrare îndreptate împotriva OSC-urilor și a organizațiilor de media. Mai mulți utilizatori ai rețelelor de socializare, precum și politicieni, au lansat acuzații defăimătoare la adresa jurnaliștilor de la Asociația „Media Alternativă” și a altor instituții media. În același timp, în cadrul unei conferințe de presă din octombrie 2021, Procurorul General Alexandr

Stoianoglo a acuzat mai multe OSC-uri, instituții media independente și unii parteneri de dezvoltare că l-ar fi discreditat. Ca răspuns la aceste acuzații, treisprezece OSC-uri au semnat o scrisoare publică prin care au condamnat declarațiile Procurorului General împotriva OSC-urilor.

În pofida acestor atacuri, datele disponibile sugerează că încrederea populației în OSC-uri a crescut ușor. Conform Barometrului de Opinie Publică din iunie 2021, 29,8% dintre respondenți au declarat că au încredere în ONG-uri, comparativ cu situația din octombrie 2020 când numai 23,1% dintre respondenți au declarat acest lucru. Motivele îmbunătățirii imaginii și încrederii în rândul populației ar putea fi numărul mai mic de atacuri din partea autorităților în urma alegerilor, implicarea activă a OSC-urilor în promovarea mai multor proiecte de lege, dar și sprijinul oferit de OSC-uri în timpul pandemiei, inclusiv rolul acestora în activitățile de sensibilizare a opiniei publice privind vaccinarea împotriva COVID-19. Un alt factor ar putea fi numirea mai multor reprezentanți din societatea civilă în funcții importante din cadrul Guvernului.

Media afiliată Partidului Socialiștilor din Republica Moldova a criticat activitatea OSC-urilor care activează în domeniul libertății de exprimare și statului de drept, dar nu a atacat organizații afiliate lor, precum organizația Garda Tânără – organizația de tineret a Partidului Socialiștilor. În contrast, media independentă a reflectat în mod obiectiv inițiativele OSC-urilor, precum campania Stop Fals (Asociația Presei Independente); campania STOP Bullying (Terre des hommes Moldova) și campania Promo-Lex privind discursul de ură și instigarea la discriminare.

Percepția sectorului de afaceri față de OSC-uri tot s-a îmbunătățit ușor în 2021 datorită inițiativelor comune implementate în timpul pandemiei și în cadrul GAL-urilor. Cu toate acestea, mulți reprezentanți ai comunității de afaceri au încă o înțelegere limitată a rolului sectorului OSC și doar companiile mai mari, precum Orange și Moldcell, desfășoară în mod sistematic activități de răspundere socială sau proiecte de caritate.

În timpul pandemiei, OSC-urile și-au perfecționat competențele privind relațiile cu publicul și rețele de socializare. Din cauza restricțiilor care au fost valabile în marea parte a anului, majoritatea activităților OSC-urilor s-au desfășurat online, unde OSC-urile au fost mai prezente și active. OSC-urile și-au concentrat eforturile pe promovarea activităților lor și pe comunicarea cu constituenții lor prin intermediul Facebook și Instagram, care sunt cele mai populare platforme media de socializare din țară.

Capacitatea de autoreglementare a sectorului nu a înregistrat schimbări majore în 2021. Doar OSC-urile majore își actualizează în mod constant politicile și procedurile interne și publică rapoarte sau declarații financiare. Deși noua Lege privind ONG obligă OSC-urile să publice rapoarte anuale de activitate, multe OSC-uri nu respectă această cerință. Mai mult, chiar și în cazurile când OSC-urile publică rapoarte anuale, acestea deseori nu cuprind detalii privind activitățile organizației și operațiunile ei financiare.

Declarație de declinare a responsabilității: Opiniile exprimate în acest document sunt cele ale paneliștilor și ale altor cercetători din cadrul proiectului și nu reflectă neapărat punctele de vedere ale USAID sau FHI 360.